

การจัดโต๊ะหมู่บูชา

กรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม

การจัดโต๊ะหมู่บูชา

กรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม

การจัดโต๊ะหมู่บูชา

ผู้จัดพิมพ์	กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
พิมพ์ครั้งที่ ๓	จำนวน ๓๕,๐๐๐ เล่ม
ปีที่พิมพ์	พ.ศ. ๒๕๕๓
ISBN	978-974-9536-59-9

ที่ปรึกษา

นายสด แดงเอียด	อธิบดีกรมการศาสนา
นายกฤษฎพงษ์ ศรี	รองอธิบดีกรมการศาสนา
นายเอนก ขำทอง	รักษาราชการแทน ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
นายพิสิทธิ์ นිරัตติวงศกรณ	ผู้อำนวยการกองศาสนูปถัมภ์
นางสาวภักดิ์สุจิภรณ์ จิปปภพ	เลขานุการกรมการศาสนา

คณะผู้จัดทำ

นายสุเทพ เกษมพรมณี	นักวิชาการศาสนา ชำนาญการพิเศษ
นางพัทธธีรา วรมิตร	นักจัดการทั่วไป ชำนาญการ
นายชวลิต ศิริภิรมย์	นักวิชาการศาสนา ชำนาญการ
นางกนกพร สิทธิพงศ์	นักวิชาการศาสนา ชำนาญการ
นางสาวรัชณี ปานบุญปลูก	เจ้าพนักงานธุรการ ชำนาญงาน

รวบรวมเรียบเรียง

นายชวลิต ศิริภิรมย์	นักวิชาการศาสนา ชำนาญการ
---------------------	--------------------------

พิสูจน์อักษร

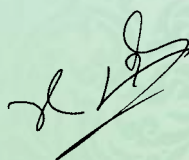
นายสุเทพ เกษมพรมณี	นักวิชาการศาสนา ชำนาญการพิเศษ
--------------------	-------------------------------

คำนำ

การจัดโต๊ะหมู่บูชาเป็นเอกลักษณ์ของชาติอย่างหนึ่ง ได้ปฏิบัติเป็นประเพณีสืบทอดกันมาจนซึมซับเป็นวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับพิธีสงฆ์ทั้งในพระราชพิธี รัฐพิธี และพิธีการทั่วไป วัตถุประสงค์ของการจัดโต๊ะหมู่บูชาเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปพร้อมทั้งเครื่องบูชาสักการะตามคติของชาวพุทธ ซึ่งมีการจัดในรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ทรงคุณค่ายิ่ง สมควรได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดให้ยั่งยืนต่อไป

กรมการศาสนาตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการจัดโต๊ะหมู่บูชา จึงได้จัดพิมพ์หนังสือ**การจัดโต๊ะหมู่บูชา** เผยแพร่แก่เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปมาแล้วจำนวน ๒ ครั้ง ได้รับความสนใจอย่างมากจนหนังสือได้หมดลง

กรมการศาสนาจึงได้จัดพิมพ์หนังสือ **การจัดโต๊ะหมู่บูชา** ขึ้นอีก หวังว่าจะเป็นประโยชน์ให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

(นายสด แดงเอียด)

อธิบดีกรมการศาสนา

สารบัญ

หน้า

คำนำ

การจัดโต๊ะหมู่บูชา

๑

ประวัติความเป็นมา

๑

วัตถุประสงค์ของการจัดโต๊ะหมู่บูชา

๑๐

ความสำคัญของโต๊ะหมู่บูชา

๑๒

การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชา

๑๓

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีทางพระพุทธศาสนา

๑๔

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีถวายพระพร

๑๘

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

หรือการรับของพระราชทาน

๒๐

การตั้งโต๊ะหมู่ในการรับเสด็จฯ หรือตามเส้นทางเสด็จฯ

๒๖

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีถวายสักการะเนื่องในวันสำคัญ

ของสถาบันพระมหากษัตริย์

๒๗

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีประชุมหรือสัมมนา

๓๐

การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาเพื่อการประกวด

๓๒

ผังการจัดโต๊ะหมู่บูชา

๓๘

การแสดงความเคารพและการบรรเลงเพลงในพิธีการต่าง ๆ

๔๒

บรรณานุกรม

๔๔

การจัดโต๊ะหมู่บูชา

โต๊ะหมู่บูชา คือ กลุ่มหรือชุดของโต๊ะที่ใช้ตั้งพระพุทธรูป หรือสิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะ เช่น พระบรมฉายาลักษณ์ พระบรมสาทิสลักษณ์ หรือพระบรมรูปหล่อของพระมหากษัตริย์ พระฉายาลักษณ์ หรือพระสาทิสลักษณ์ของพระบรมวงศานุวงศ์ หรือรูปของบรรพบุรุษ ประกอบด้วยเครื่องบูชาอันเป็นการแสดงออกซึ่งความเคารพอย่างสูงของผู้ที่สักการะ และเป็นการแสดงถึงความกตัญญูที่พึงมีต่อผู้มีอุปการคุณซึ่งเป็นวัฒนธรรมอันดีงามที่มีคุณค่ายิ่งของสังคมไทย

ประวัติความเป็นมา

ความเป็นมาเกี่ยวกับโต๊ะหมู่บูชานั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ไว้ในเรื่อง “อธิบายเครื่องบูชา” ได้ทรงกล่าวถึงมาหมู่ไว้ดังนี้

“เครื่องบูชาชนิดนี้เป็นของไทยแกมจีนนั้น เพราะความคิดที่จัดเครื่องบูชาเป็นความคิดไทย แต่กระบวนการที่จัดเอาอย่างมาจากที่จีนเขาจัดตั้งเครื่องแต่งเรือน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ลายฮ่อ” ซึ่งจีนชอบเขียนฉาก และเขียนเป็นลายแจกันและเครื่องถ้วยชามอย่างอื่น จีนเรียกว่า “ลายปักไก่” เป็นของที่ได้เห็นกันมาในประเทศนี้เห็นจะช้านานแล้ว แต่ตามเรื่องตำนานปรากฏว่า เมื่อในรัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงสร้างสวนขวาที่ในพระบรมมหาราชวัง (ตรงบริเวณสวนจิตรลดาบัดนี้) ครั้งนั้น ประจวบเวลาราชทูตไทยออกไปเมืองปักกิ่ง ไปได้เครื่องตั้งแต่งเรือนอย่างจีนเข้ามาจัดแต่งพระตำหนักที่ในสวนขวา เป็นเหตุให้เกิดนิยมกันขึ้นเป็นที่แรกว่า เป็นของงามน่าดูถึงไปผูกเป็นลายเขียนผนังโบสถ์ แต่คิดดัดแปลงไปให้เป็นเครื่องพุทธบูชา ยังมีปรากฏอยู่ทุกวันนี้ที่พระอุโบสถ

วัดราชโอรส ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างตั้งแต่ยังดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ อยู่ในรัชกาลที่ ๒ แล้ว เจ้าพระยานิกรบดินทร์ (โต ต้นสกุล กัลยาณมิตร) เอาอย่างมาเขียนฝาผนังพระอุโบสถ วัดกัลยาณมิตร ซึ่งสร้างเมื่อในรัชกาลที่ ๓ นั้น เป็นต้น สันนิษฐานว่า แม้ในชั้นนั้นก็ยังไม่เกิดเครื่องบูชาอย่างม้าหมู มาเมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริโดยอนุโลมตามลายสอ ซึ่งเขียนผนังโบสถ์ดังกล่าวมาแล้ว ให้สร้างม้าหมูขึ้นสำหรับตั้งเครื่องบูชาหน้าพระประธานในพระอุโบสถ วัดพระเชตุพน เป็นม้าหมูใหญ่ ๑๑ ตัว และทรงพระราชดำริให้สร้างม้าหมูขนาดเล็ก มีม้าสำหรับตั้งเครื่องบูชาหมูละ ๔ ตัว ตั้งประจำพระวิหารทิศ สันนิษฐานว่า เครื่องบูชาอย่างม้าหมูเกิดขึ้นด้วยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งฉลองวัดพระเชตุพนเป็นเดิมแล้ว ผู้อื่นนิยมก็เอาแบบอย่างทำกันต่อมาจนทุกวันนี้

เครื่องบูชาอย่างม้าหมูที่ใช้เวลามีการงาน ใช้เป็นที่ตั้งพระพุทธรูป ประกอบเครื่องบูชา เช่น ในงานทำบุญเรือน เป็นต้น ก็มีใช้แต่เป็นอย่างเครื่องประดับ เช่น ตั้งที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่องานระดุนาวเป็นต้นก็มี ถ้าใช้ตั้งพระพุทธรูปต้องถือว่า ที่ตั้งพระเป็นสำคัญ คือ จะตั้งอย่างไรให้เป็นสง่างาม เหลือที่ตั้งพระเท่าใด จึงจัดเครื่องบูชาเข้าประกอบ คือ เชิงเทียน และเครื่องปักดอกไม้เป็นต้น ถ้าตั้งม้าหมูเครื่องบูชาเป็นอย่างเครื่องประดับ โดยเฉพาะมีการประกวดกัน มีเครื่องกำหนดสำหรับการตัดสินว่า ดีหรือเลว ด้วยหลักดังอธิบายต่อไปนี้ คือ

๑. ความสะอาดเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่ง ถึงตัวม้าหมูและเครื่องตั้งเครื่องประดับจะดีปานใด ถ้าปล่อยให้เปื้อนเปรอะสกปรก ก็อาจถูกตัดสินเป็นตกไม่ได้รางวัล เพราะเป็นความผิดของเจ้าของ

๒. ตัวม้าหมูนั้นควรใช้ของทำประเภทนี้ ถ้ายังฝีมือทำประณีต และความคิดประกอบมาสูงต่ำให้ได้ทรวดทรงงามเพียงใด ก็นับว่าดีขึ้นเพียงนั้น

ม้าหมู่ที่ทำมาขายแต่เมืองจีนไม่นับเข้าองค์สำหรับตัดสินให้รางวัล เพราะเป็นของมีขายในท้องตลาดดาษดื่นนับด้วยร้อย หาวีเศษไม่

๓. เครื่องบูชาที่ตั้งบนม้าหมู่จะใช้เครื่องแก้วหรือเครื่องถ้วย เครื่องโลหะหรือทำด้วยสิ่งอันใดก็ได้กำหนดเลือกว่า ดินนั้น คือ เป็นของหายาก สามารถหาของประเภทเดียวกันได้หมด ยกตัวอย่าง ดังเช่นว่า ถ้าใช้เครื่องแก้วเจียรระโน หนามขนุน ก็ให้เป็นเครื่องแก้วเจียรระโน หนามขนุน ทั้งสิ้น หรือใช้เครื่องแก้วแดง ก็ให้เป็นเครื่องแก้วแดงทั้งสิ้น ดังนี้เป็นตัวอย่าง สิ่งของที่ตั้งไม่ขัดกับเครื่องบูชา ยกตัวอย่างข้อห้ามตั้งเอาขามอ่างสำหรับล้างหน้ามาตั้ง หรือเอาคณทีที่เขาทำสำหรับใส่สุรามายใช้ปักดอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น นับว่าขัดกับเครื่องบูชาอย่างยิ่ง แต่กำหนดเหล่านี้มีการผ่อนให้บ้าง เช่น บางทีคุมของที่หายาก ยกตัวอย่าง ดังคุมเครื่องแก้วเจียรระโน อย่างกะหลาป่า หาเชิงเทียนแก้วอย่างนั้นไม่มี จะใช้อย่างอื่นแทนก็ไม่ติเตียน เพราะพันธุ์สิ่งซึ่งจะหาได้ ถ้าว่าโดยย่อเครื่องตั้งม้าหมู่นั้น ถ้าเป็นของหายาก และได้ครบทั้งชุดหรือโดยมากนับว่าดี

๔. กระบวนจัดตั้งของบนม้าหมู่เครื่องบูชานั้น ต้องจัดให้เห็นสง่างาม แก่ตา คือ ได้ช่องไฟและแลเห็นของเล็กของใหญ่ได้ถนัด แม้ในเวลากลางคืน ก็ให้แสงไฟเทียนที่จัดตั้ง อาจส่องกระจ่างทั่วทั้งหมู่ม้า จึงนับว่า ดี ยังของซึ่งจัดในเครื่องบูชาไม้ดอกไม้เป็นต้น ยิ่งจัดให้ประณีตงดงามก็ยิ่งดี

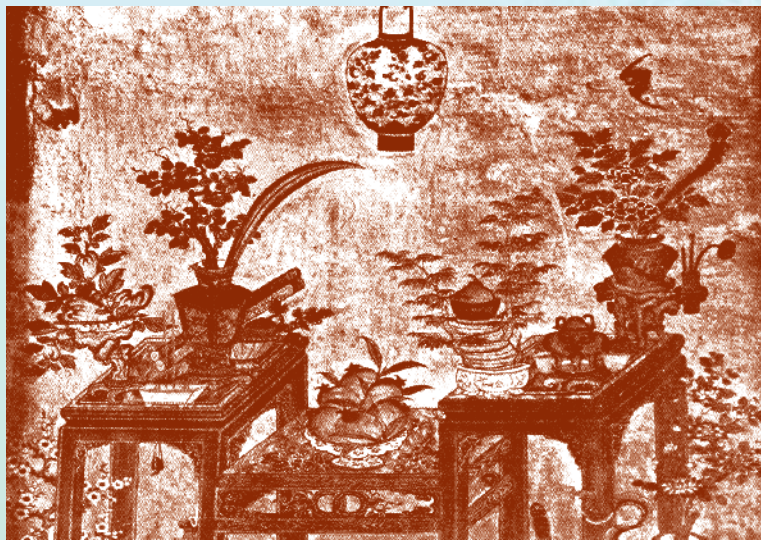
๕. สิ่งของสำหรับจัดตั้งเครื่องบูชาม้าหมู่นั้นของที่เป็นหลักจะขาดไม่ได้ก็คือ เทียน รูป ดอกไม้ ๓ อย่างนี้ นอกนั้นเห็นอันใดเป็นของสมควร ดังเช่นผลไม้เป็นต้นจะใช้ด้วยก็ได้ แต่มีข้อห้ามตามตำราหลวงมิให้ใช้ดอกหรือผลไม้ ซึ่งสาธุชนมักรังเกียจกลืน ยกตัวอย่างดังเช่น ผลฝรั่ง ผลมะม่วง ผลจันทน์ ที่สุกงอมนั้นเป็นต้น”*

*กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. อธิบายเครื่องบูชา, อนุสรณ์พระราชทาน เลลิ่งศพพระราชภัทราจารย์ (เปล่ง กุโม่), พิมพ์ที่ บริษัท จี.เอ. กราฟิค จำกัด, ๒๕๓๕. (๒๓-๒๔)

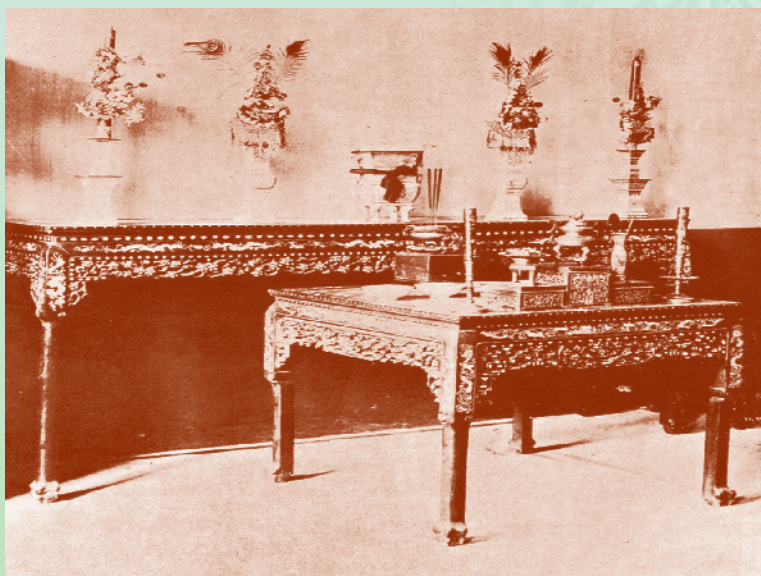
จากพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายเกี่ยวกับเครื่องบูชาดังกล่าว ทำให้สันนิษฐานได้ว่า การจัดโต๊ะหมู่บูชา เริ่มมีมาแต่รัตนโกสินทร์ตอนต้น สืบเนื่องมาแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ได้ทรงมีพระราชดำริให้จัดสร้างม้าหมู่ขึ้นสำหรับตั้งเครื่องบูชาหน้าพระประธานในพระอุโบสถวัดพระเชตุพน ซึ่งเป็นม้าหมู่ขนาดใหญ่ และม้าหมู่ขนาดเล็ก ที่ตั้งประจำวิหารทิศ แต่ยังไม่มิตัวล่างที่เป็นฐานรองรับม้าหมู่ ซึ่งเป็นการจัดแปลงโต๊ะเครื่องบูชาอย่างจีนมาเป็นของไทย และต่อมามีผู้นิยมจัดโต๊ะเครื่องบูชาม้าหมู่เพื่อใช้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และมีโต๊ะประกอบเป็นที่ตั้งเครื่องบูชาในการทำบุญโอกาสต่าง ๆ ของพระบรมวงศานุวงศ์ และของเจ้านายผู้ใหญ่ในสมัยนั้น ในช่วงระยะเวลาที่ถือว่าได้มีการพัฒนาเกี่ยวกับโต๊ะหมู่บูชา มากที่สุดยุคหนึ่ง ก็คือ ในการจัดพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขอแรงพระบรมวงศานุวงศ์ เจ้าภาชี นายอากร พ่อค้า จัดโต๊ะเครื่องบูชาเข้าไปตั้งเป็นเครื่องประดับ จำนวน ๑๐๐ โต๊ะ ซึ่งเป็นปฐมเหตุที่ได้รับความนิยมในการประกวดโต๊ะเครื่องบูชา ดังนั้น ในการบำเพ็ญกุศลคล้ายวันประสูติของพระบรมวงศานุวงศ์ เจ้านายผู้ใหญ่ หรืองานทำบุญวันคล้ายวันเกิดของผู้มีบรรดาศักดิ์ มักจะมีการประกวดโต๊ะหมู่บูชาและการจัดเครื่องบูชา เมื่อของผู้ใดดีก็จะมีรางวัลพระราชทานหรือมอบให้ เมื่อมีผู้นิยมในการประกวดม้าหมู่ ก็ย่อมมีการดูแลรักษาเครื่องบูชาให้คงอยู่ครบชุด มีการจัดแปลงในการสร้างม้าหมู่บูชาให้มีความวิจิตรสวยงาม อันเป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาและฝีมือเชิงช่างของนายช่างไทย อันเป็นการพัฒนาการจัดสร้างโต๊ะหมู่บูชาของนายช่างไทย ดังที่ได้พระนิพนธ์ไว้ตอนหนึ่งเกี่ยวกับข้อกำหนดการพิจารณาม้าหมู่หรือโต๊ะหมู่ของคณะผู้จัดการประกวดในสมัยนั้นข้อหนึ่งคือ “ตัวม้าหมู่นั้นควรใช้ของทำประเทศนี้ ถ้ายิ่งฝีมือการทำประณีต และ

ความคิดประกอบมาสูงต่ำให้ได้ทรวดทรงงดงาม ก็ยังถือเป็นการทำด้วยการมีความคิดริเริ่มจัดแปลงให้สวยงามเหมาะสมได้สัดส่วน ผู้เป็นเจ้าของโตะหมู่ชุดนั้นก็เป็นผู้สมแก่รางวัล” ที่เป็นดังนั้นก็เพราะต้องการส่งเสริมให้ช่างไม้ไทยได้มีความคิดในการจัดแปลงและสร้างมาหมู่อันเป็นการแสดงออกถึงศิลปะและฝีมือเชิงช่างของนายช่างไทยที่มีลักษณะอันอ่อนช้อยและสวยงาม ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางด้านศิลปะของสังคมไทย ซึ่งเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์ในการคิดลวดลายเป็นแบบเฉพาะของตนเอง ซึ่งต่อมามีการจัดสร้างโตะตัวล่างเพื่อเป็นฐานสำหรับรองรับมาหมู่เพื่อให้ความสะดวกในการจัดตั้ง เนื่องจากเมื่อนำมาหมู่ไปจัดตั้งในสถานที่ทำบุญบางแห่งซึ่งมีพื้นที่ไม่เสมอกัน ก็จะต้องจัดหาวัสดุมารองรับที่ฐานของมาหมู่แต่ละตัวเพื่อให้มีความเสมอกันและสวยงามซึ่งทำได้ยาก เมื่อมีโตะตัวล่างสำหรับตั้งเป็นฐานไว้รองรับกลุ่มโตะหมู่หรือมาหมู่แล้ว สามารถทำให้ตั้งโตะหมู่ได้ง่าย เกิดความเด่นและมีความสวยงามเพิ่มขึ้น ซึ่งถือเป็นการพัฒนาด้านความคิดในการจัดสร้างโตะหมู่ของนายช่างไม้ของไทย

การจัดโตะหมู่บูชา ถือเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันสำคัญประการหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งได้มีการปฏิบัติสืบทอดและสืบสานกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น พระราชประเพณีหรือพระราชพิธีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือประเพณีต่าง ๆ ของสังคมไทย จึงได้มีการจัดโตะหมู่บูชาในการประกอบพิธีต่าง ๆ อันเป็นการแสดงออกถึงการบูชาต่อสิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะอันสูงยิ่งตามที่บรรพบุรุษได้กระทำเป็นแบบอย่างไว้ด้วยความกตัญญูทศเวทีในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

ภาพเขียนลายสอ ผืนงพระอุโบสถวัดราชโอรส

โต๊ะเครื่องบูชาแบบจีน

โต๊ะเครื่องบูชาอย่างใหญ่ แบบหลวง ในรัชกาลที่ ๕

ภาพโต๊ะกิมตั่ง

ภาพโต๊ะไขกลัยครามของวัดราชบพิธ
ตั้งรับเสด็จฯ เสด็จพระนคร
ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

เครื่องน้สการทองทิศของหลวง

กระปะถณของหลวง กระปะเครื่องห้า

การตั้งเครื่องบูชา

เครื่องทองน้อย

ภาพม้าหนูใหญ่ในพระอุโบสถวัดพระเชตุพน

ภาพม้าหนูขนาดเล็กในพระอุโบสถวัดพระเชตุพน

ภาพม้าหมู่บูชาในพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ วัดพระเชตุพน

วัตถุประสงค์ของการจัดโต๊ะหมู่บูชา

การจัดโต๊ะหมู่บูชา เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป พร้อมทั้งตั้งเครื่องบูชาตามคตินิยมของชาวพุทธตามที่ปรากฏในพุทธประวัติว่า เมื่อพุทธบริษัทมีความประสงค์จะบำเพ็ญกุศลอย่างหนึ่งอย่างใด มักจะนิมนต์พระสงฆ์โดยมีพระพุทธเจ้าเสด็จมาเป็นประธานสงฆ์ในงานกุศลนั้น ๆ ดังนั้น เพื่อให้มีความสมบูรณ์ในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ตามคตินิยมดังกล่าว ในการจัดงานที่เกี่ยวกับศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงนิยมอัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานเป็นนิมิตแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพิธีนั้น ๆ ด้วย เพื่อให้มีพระรัตนตรัยครบบริบูรณ์ พุทธศาสนิกชนจึงได้มีการตั้งโต๊ะหมู่บูชาและอัญเชิญพระพุทธรูปประดิษฐานบนโต๊ะหมู่บูชาโต๊ะสูงสุดแถวกลาง พร้อมทั้งตั้งเครื่องบูชาที่โต๊ะในลำดับที่รองลงมาตามความเหมาะสม ซึ่งสมเด็จพระมหาธีรวงศ์

(วิน ธรรมนูญเถร) วัดราชผาติการาม ได้ให้ความหมายของ “รัตนะ” ว่า “เพราะพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสิ่งที่ควรกระทำความยำเกรง ให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชน เพราะมีค่ามาก เพราะซึ้งไม่ได้ เพราะเห็นได้ยาก เพราะสั่งสมได้เฉพาะคนดี ถ้าไม่เคารพนับถือยำเกรงก็ไม่มีรัตนะ ถ้าทำมักง่ายกับพระรัตนตรัยก็ไม่มีรัตนตรัย ถ้าคนพาลคนชั่วนับถือก็ไม่มีรัตนะ”** ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยำเกรงในพระรัตนตรัยดังกล่าว บรรพบุรุษของเราที่มีความเคารพในพระรัตนตรัยแต่โบราณ จึงได้ปฏิบัติสืบกันมาเมื่อมีพิธีการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นศาสนพิธีหรือการประกอบพิธีที่ต้องการความเป็นสิริมงคล ได้มีการจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีการนั้น ๆ เป็นประเพณีสืบทอดกันมา ไม่ว่าจะเป็นงานพระราชพิธี รัฐพิธี หรือราชภัฏพิธี ทั้งงานพิธีทำบุญที่เป็นงานมงคลและงานอวมงคล ล้วนนิยมตั้งโต๊ะหมู่บูชาทั้งสิ้น ดังนั้น เมื่อมีการอัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐาน ควรจัดสถานที่ที่ประดิษฐานให้เหมาะสมและมีความสง่างาม บรรพบุรุษไทยจึงได้มีการพัฒนาและจัดแปลงจากม้าหมู่มาเป็นโต๊ะหมู่บูชาเพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้ายและให้มีความสวยงาม ซึ่งต่อมากการจัดโต๊ะหมู่บูชาถือเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย และเป็นมรดกทางภูมิปัญญาและแนวคิดในการแสดงออกถึงความเคารพสักการะต่อสิ่งอันเป็นที่เคารพนับถือแห่งตนของบรรพบุรุษไทย ซึ่งลักษณะการจัดโต๊ะหมู่บูชานั้นได้พัฒนาจากการจัดตั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ในงานพิธีทางพระพุทธศาสนา ต่อมา มีการจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาเพื่อวัตถุประสงค์อื่น แต่ทั้งนี้ก็เป็นไปด้วยความเคารพสักการะในสิ่งที่น่าสนใจมาประดิษฐานบนโต๊ะหมู่ทั้งสิ้น

**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธรรมนูญเถร). หัวใจพระรัตนตรัย, สามัญสำนัก ราล์กพระคุณ, พิมพ์ที่ ห.จ.ก.รุ่งเรืองสาสน์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๘. (๒๘-๒๙)

ความสำคัญของโตะหมูปูชา***

ปัจจุบันในพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในพระราชพิธี รัฐพิธี หรือราชวรพิธี ไม่ว่าจะเป็นงานมงคลหรืองานอวมงคลก็ตาม นิยมตั้งโตะหมูปูชาทั้งสิ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป พร้อมเครื่องบูชาตาม คตินิยมของชาวพุทธ ดังนั้น โตะหมูปูชาจึงมีความสำคัญในแง่ของการเสริมแรงศรัทธาและสร้างความเชื่อมั่นของบุคคล ในหนังสือ “โตะหมูปูชา” ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทัศน์ย์ บุญโญภาส จำแนกความสำคัญของโตะหมูปูชา ไว้หลายประการ คือ

๑. เป็นสัญลักษณ์เตือนพุทธศาสนิกชน (ทั้งในกลุ่มของพระสงฆ์และฆราวาส) ให้มีจิตสำนึกและเกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธรูปศาสนา เนื่องจากการจัดโตะหมูปูชาที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาต้องอัญเชิญพระพุทธรูปประดิษฐานบนโตะหมูตรงกลางที่สูงที่สุด เสมือนหนึ่งพระพุทธรูปเจ้าได้ประทับอยู่ตลอดเวลาและเป็นประธานในพิธีด้วย เป็นการย้ำเตือนให้พุทธศาสนิกชนซาบซึ้งถึงพระปัญญาของพระพุทธรูปองค์ที่ทรงตรัสรู้ได้ด้วยพระองค์เอง

๒. เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการถวายความจงรักภักดี ความเคารพบูชาในพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ โตะหมูปูชาที่จัดตั้งเครื่องสักการบูชา ดังเช่น การจัดโตะหมูปูชาในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ รวมทั้งบุคคลอันเป็นที่เคารพนับถือแห่งตน

๓. เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงวัฒนธรรมและประเพณีไทยที่มีมายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นลวดลาย การแกะสลัก ลงรักปิดทอง และการฝังมุกของชุดโตะหมูปูชาเป็นลวดลายวิจิตรสวยงาม หรือการจัดตกแต่งพานพุ่มบูชา

***ประภาส แก้วสุวรรณ. การจัดโตะหมูปูชา, กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๑.

พระรัตนตรัย พานพุ่มเฉลิมพระเกียรติ และการจัดแจกันดอกไม้แบบไทย ที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาไทย ศิลปะการประดิษฐ์ดอกไม้แบบไทย ซึ่งมีความประณีตงดงาม

การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชา

ในปัจจุบัน นิยมจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาในกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

๑. การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีทางพระพุทธศาสนา
๒. การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีถวายพระพร
๓. การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

หรือของพระราชทาน

๔. การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในการรับเสด็จฯ หรือตามเส้นทางเสด็จฯ

๕. การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีถวายสักการะเนื่องในวันสำคัญเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์

๖. การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในการประชุมหรือสัมมนา

๗. การตั้งโต๊ะหมู่บูชาเพื่อการประกวด

อนึ่ง สำหรับการจัดสถานที่บูชาที่บ้าน จะเป็นการจัดสถานที่บูชาไม่เป็นพิธีการมากนัก แต่ควรมีสถานที่บูชาพระไว้ในบ้านในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งบางบ้านจะใช้สถานที่บูชาพระที่มีลักษณะเป็นหิ้งพระ (คือการใช้เหล็กหรือไม้ที่มีลักษณะมุมฉากติดกับฝาผนังและมีพื้นด้านบน แล้วนำพระพุทธรูปประดิษฐานไว้บนหิ้ง พร้อมด้วยเครื่องบูชาหลัก ได้แก่ ดอกไม้ ธูป และเทียน) แต่บ้านที่มีสถานที่กว้างพอก็ควรใช้โต๊ะหมู่บูชาเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป พร้อมด้วยเครื่องบูชา ชุดโต๊ะหมู่บูชาที่นิยมใช้เป็นโต๊ะหมู่สำหรับบูชาพระในบ้าน คือ โต๊ะหมู่ ๕ และหมู่ ๗

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีทางพระพุทธศาสนา

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีทางพระพุทธศาสนา การบำเพ็ญกุศลทางพระพุทธศาสนาต้องมีการจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาทั้งงานกุศลพิธีและบุญพิธีงานกุศลพิธี คือ พิธีกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการอบรมเพื่อให้เกิดความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะตัวบุคคล รวมทั้งการปฏิบัติศาสนพิธีของพระสงฆ์และงานบุญพิธี คือ พิธีกรรมที่พุทธศาสนิกชนปรารถนาทำความดีเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัว หรือประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นงานมงคล หรืองานอวมงคล ก็จะมีการตั้งโต๊ะหมู่บูชาในลักษณะประยุกต์โดยไม่จำเป็นจะต้องจัดเต็มรูปแบบเหมือนกับการจัดโต๊ะหมู่บูชาเพื่อใช้ในการประกวด ซึ่งการจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีทางพระพุทธศาสนาจะมีการจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาตามแบบอย่างดังต่อไปนี้

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในการสมเด็จพะพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานมอบสัญญาบัตร พัดยศ และผ้าไตร ในพิธีเลื่อนและตั้งสมณศักดิ์แก่พระสังฆาธิการ ณ วัดแจ้งแสงอรุณ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๒

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๔

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๕

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๖

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๗

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๘

ภาพการจัดโต๊ะหมู่บูชา

ในพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายพระพรหมคุณาภรณ์ (ด.เจียม กุลละวณิชย์) อดีตเจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม

ภาพการตั้งที่บูชาอิฐพระพรหมคุณาภรณ์ (ด.เจียม กุลละวณิชย์) อดีตเจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม
ในพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีถวายพระพร

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีถวายพระพร เป็นการตั้งโต๊ะหมู่บูชาถวายพระพร เนื่องในโอกาสวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือเมื่อมีการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์เนื่องในการจัดงานในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันคล้ายวันประสูติพระบรมวงศานุวงศ์ เป็นต้น ซึ่งจะมีการจัดตั้งโต๊ะหมู่ตามแบบต่อไปนี้

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ในพิธีถวายสักการะ

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ในพิธีถวายสักการะ

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีรับพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือการรับของพระราชทาน

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลช้างเผือกและตระกูลมงกุฎไทย ตั้งแต่ชั้น ทวีติยาภรณ์ลงมา มีผู้ได้รับพระราชทานเป็นจำนวนมาก เหลือวิสัยที่จะจัดให้ เข้ารับพระราชทานต่อพระหัตถ์ได้ กองประกาศิต สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จึงได้เชิญเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระราชทาน มอบให้กระทรวง ทบวง กรม เจ้าสังกัด เพื่อเจ้ากระทรวง ทบวง กรมจะได้มอบให้แก่ผู้ได้รับพระราชทาน ในโอกาสอันสมควร เช่น ในวันสถาปนากระทรวง ทบวง กรมนั้น ๆ เป็นต้น

การมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ข้าราชการในสังกัดที่ได้รับ พระราชทาน เป็นการมอบสิ่งอันมีเกียรติเป็นเครื่องตอบแทนคุณงามความดี ของข้าราชการที่มีความชอบในราชการแผ่นดิน ดังนั้น ควรจัดการมอบ เป็นพิธีการให้สมแก่เกียรติยศ ซึ่งมีการจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีมอบเครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ดังนี้

การจัดโต๊ะหมู่ในพิธีรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เบื้องหน้าพระบรมฉายาลักษณ์

การจัดโต๊ะหมู่ในพิธีรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ รับมอบจากประธานในพิธี

การแต่งกายในพิธีมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์***

ผู้ทำหน้าที่มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น ถือได้ว่าเป็นผู้ทำหน้าที่แทนพระองค์ในการพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังนั้น ในพิธีนี้จึงต้องแต่งเครื่องแบบปกติขาวทั้งผู้เป็นประธานและผู้ที่จะเข้ารับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

***แสงสุรีย์ ลดาวัลย์, หม่อมราชวงศ์. แนวทางการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ “การเข้ารับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์”, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๘. ๓๑-๕๑

วิธีปฏิบัติ

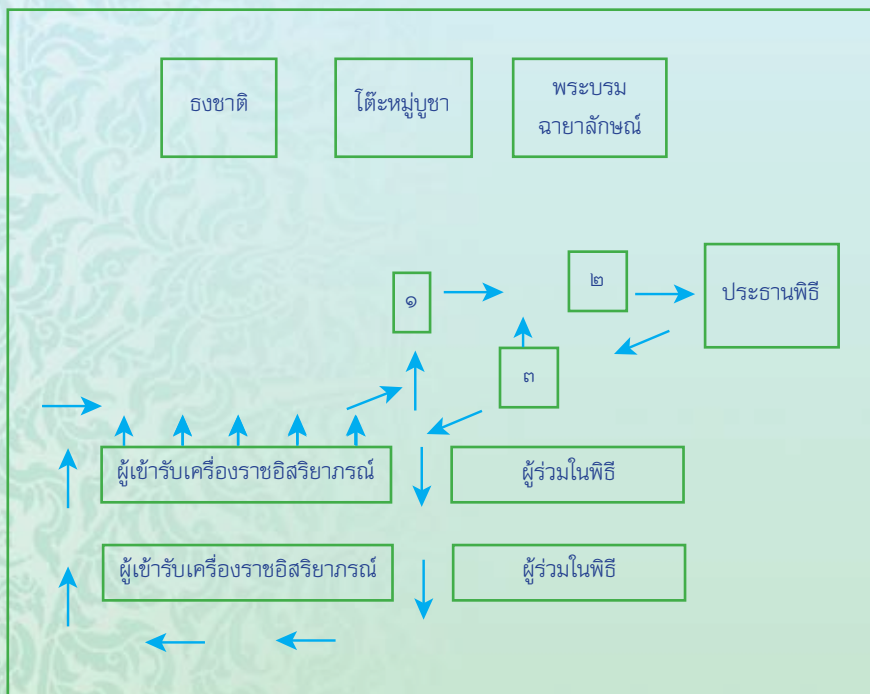
เมื่อผู้เป็นประธานในพิธีมาถึงและเข้าสู่ห้องประกอบพิธี ให้ทุกคนในห้องยืนตรงขึ้น (อันเป็นการต้อนรับผู้เป็นประธาน แต่ยังไม่ต้องแสดงความเคารพ) ประธานในพิธีเดินทางตรงไปยังที่บูชา จุดธูปเทียนบูชาแล้ว กราบนมัสการพระรัตนตรัยถอยออกมาจากแท่นที่กราบนมัสการพระรัตนตรัยประมาณ ๑ ก้าว คำนับธงชาติและถวายคำนับพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วเดินไปยืนอยู่ตรงหน้าที่นั่งซึ่งฝ่ายผู้จัดพิธีการได้เตรียมไว้ ทุกคนที่อยู่ในห้องพิธีทำความเคารพด้วยวิธีค้อมศีรษะลงคำนับประธานเคารพตอบแล้ว นั่งลงยังที่นั่งที่ได้จัดเตรียมไว้

การมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ผู้เป็นประธานยืนมอบ เว้นไว้แต่ในสถานที่ที่จัดให้ผู้เป็นประธานมอบอยู่บนเวที ผู้รับมอบอยู่เบื้องล่าง ผู้เป็นประธานจึงนั่งมอบ จากนั้นให้ดำเนินกิจกรรมต่อไปดังนี้

๑. ผู้รับพระราชทานลุกขึ้นจากที่นั่งก้าวออกไปยืนตรงจุดแล้ว ให้เดินไปหยุดอยู่เบื้องหน้าโต๊ะหมู่บูชา (จุดที่ ๑) แล้วทำความเคารพโดยวิธีค้อมศีรษะไปยังที่บูชา ๑ ครั้ง (อันเป็นการทำความเคารพสิ่งสักการะทั้ง ๓ คือ พระพุทธรูป ธงชาติ และพระบรมฉายาลักษณ์รวมกัน แล้วหันและเดินไปยังผู้เป็นประธานพิธียืนอยู่ในระยะห่างพอสมควร (จุดที่ ๒) ทำความเคารพประธานในพิธีด้วยวิธีค้อมศีรษะ ๑ ครั้ง สืบเท้าเข้าไปรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (การรับให้ยืนมือรับโดยไม่ต้องเอางาน)

๒. เมื่อรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากประธานแล้ว ให้ถือไว้ในระดับเอว โดยให้ข้อศอกและมือที่ถือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตั้งฉากกับลำตัว ค้อมศีรษะลงคำนับทำความเคารพประธาน ๑ ครั้ง แล้วถอยออกมาประมาณ ๓ ก้าว (จุดที่ ๓) หยุดยืนหันหน้าไปทางที่บูชา ค้อมศีรษะลงคำนับสิ่งสักการะทั้ง ๓ อีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงเดินกลับไปนั่ง ณ ที่นั่งเดิม โดยให้ถือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไว้สูงในระดับเอวตลอดเวลา จนกว่าจะเสร็จพิธี

ผังการจัดและวิธีเข้ารับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (กรณีรับมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากประธาน)

การจัดโต๊ะหมู่ในการรับสิ่งของพระราชทาน เป็นการตั้งโต๊ะหมู่เพื่อรับมอบสิ่งของพระราชทานที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อนำไปดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ขอพระราชทาน ซึ่งในกรณีนี้จะต้องประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระฉายาลักษณ์ไว้บนโต๊ะหมู่โต๊ะสูงสุดแถวกลาง โต๊ะหมู่โต๊ะกลางแถวกลาง ประดิษฐานสิ่งของที่ได้รับพระราชทาน โต๊ะหมู่โต๊ะหน้าแถวกลาง (ต่ำสุด) ตั้งเครื่องสักการะ (พานดอกไม้ ธูปเทียนแพ) ซึ่งก่อนจะรับสิ่งของพระราชทาน ให้เปิดกรวยเพื่อถวายเครื่องสักการะก่อน เพื่อเป็นการถวายตัวในการเข้ารับพระราชทานสิ่งของพระราชทานไปดำเนินการต่อไป ส่วนโต๊ะหมู่โต๊ะอื่น ๆ จะเป็นการตั้งพานพุ่ม หรือแจกันดอกไม้ ก็สามารถจัดตั้งได้ตามความเหมาะสมและสวยงาม เช่น การรับผ้าพระกฐินพระราชทาน เป็นต้น ซึ่งเป็นการรับสิ่งของพระราชทานไปปฏิบัติด้วยความเคารพและสมพระเกียรติโดยมีวิธีการจัดโต๊ะหมู่เพื่อเข้ารับสิ่งของพระราชทานดังนี้

การจัดโต๊ะหมู่ในการรับผ้าพระกฐินพระราชทาน

การจัดโต๊ะหมู่ในการรับพระราชทานสิ่งของ (กรณีสิ่งของพระราชทานมีจำนวนมาก)
ประธานเปิดกรวยถวายสักการะแล้วอัญเชิญสิ่งของพระราชทานวางไว้บนพานตามลำดับ

การตั้งโต๊ะหมู่ในการรับเสด็จฯ หรือตามเส้นทางเสด็จฯ

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในการรับเสด็จฯ หรือตามเส้นทางเสด็จฯ ถือเป็นการจัดโต๊ะหมู่บูชารับเสด็จฯ อันเป็นการแสดงถึงความจงรักภักดีของพสกนิกรผู้ซึ่งอยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภารได้แสดงออกในโอกาสที่สถาบันพระมหากษัตริย์ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังท้องถื่นของตน ซึ่งนับว่าเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและชุมชนที่ตนอยู่อาศัย การจัดโต๊ะหมู่บูชาเพื่อการรับเสด็จพระราชดำเนินนั้น บนโต๊ะหมู่บูชาไม่ต้องมีพระพุทธรูป หรือพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระฉายาลักษณ์ เพียงแต่จัดพานพุ่ม หรือดอกไม้ตั้งบนโต๊ะหมู่และกรวยดอกไม้ ธูปเทียนแพ แต่หากท้องถื่นใดไม่มีธูปเทียนแพ ก็ให้จัดหาธูปเทียนมาตั้งไว้ยังโต๊ะหมู่ตัวกลางด้านหน้า แต่ไม่ต้องจุด เพียงแต่ตั้งไว้เป็นเครื่องบูชา ซึ่งมีวิธีการตั้งโต๊ะหมู่บูชาดังนี้

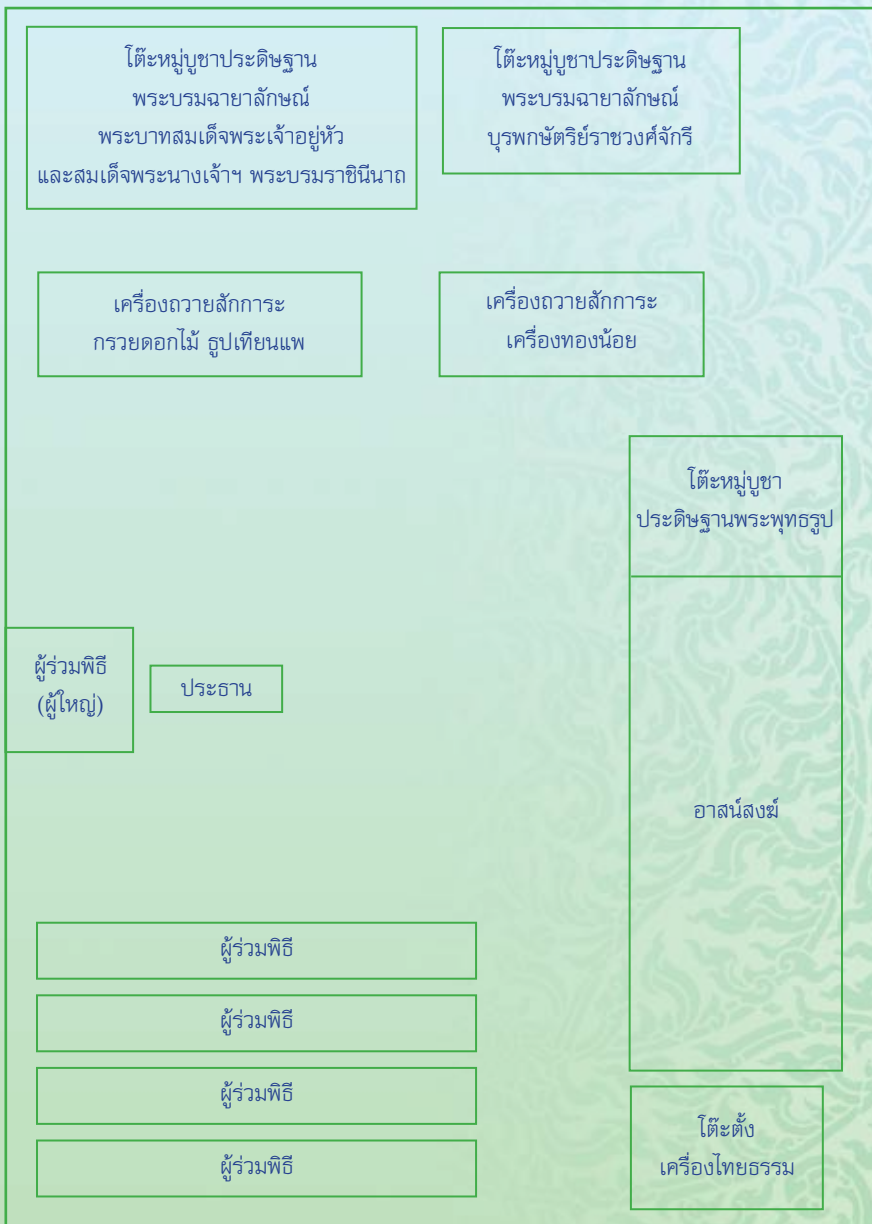

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีถวายสักการะเบื้องในวันสำคัญ ของสถาบันพระมหากษัตริย์

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีถวายสักการะสถาบันพระมหากษัตริย์ ในโอกาสต่าง ๆ เป็นการจัดกิจกรรมที่ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน มีความรำลึกถึงพระราชนิพนธ์กิจและพระมหากรุณาธิคุณที่พระมหากษัตริย์ แต่ละพระองค์ได้ทรงปฏิบัติอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชนและ ประเทศชาติ ซึ่งประชาชนชาวไทยได้จัดขึ้นในส่วนภูมิภาค อันเป็นการรำลึกถึง พระองค์อีกโสดหนึ่ง เนื่องในโอกาสวันสำคัญ ๆ เช่น วันจักรี วันปิยมหาราช

ผังการจัดกิจกรรมในวันจักรี (มีพิธีสงฆ์)

วิธีการปฏิบัติ

เมื่อถึงเวลาตามกำหนดการ ประธานในพิธีปฏิบัติดังนี้

๑. จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วไปนั่งยังเก้าอี้ของผู้เป็นประธาน

๒. เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล ประธานสงฆ์ให้ศีล จบ

๓. ประธานพิธีไปยังโต๊ะหมู่ประดิษฐานพระบรมรูป ๘ รัชกาล จุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยแล้ว ประธานพิธีอ่านอาศิรวาทปฐมราชสดุดี จบ ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี (พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา) จบ

๔. ประธานไปยังโต๊ะหมู่ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เปิดกรวยธูปเทียนแพถวายสักการะ ณ เบื้องหน้าพระบรมฉายาลักษณ์ ถวายคำนับแล้ว กล่าวถวายพระพรชัยมงคล จบ ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา เสร็จพิธี

๕. ประธานประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา ถวายอดิเรก

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีประชุมหรือสัมมนา

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีประชุมหรือสัมมนา ในพิธีการประชุม อบรม สัมมนา หรือการประสาทปริญญาบัตรที่ไม่มีศาสนาพิธีในพิธี ดังนั้น เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีที่มีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อันถือเป็นประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย และเพื่อความเป็นสิริมงคลในการประกอบพิธีที่ไม่ใช่พิธีเกี่ยวกับนานาชาติ และการประชุมปกติของคณะกรรมการ นิยมตั้งธงชาติ โต๊ะหมู่บูชา และพระบรมฉายาลักษณ์หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ครบทั้ง ๓ สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพต่อสถาบันทั้ง ๓ ของสังคมไทยอันเป็นสิ่งที่ดีงามซึ่งได้มีการ ปฏิบัติและสืบสานต่อเนื่องกันมาจนเป็นประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่สังคมไทย ได้ร่วมกันอนุรักษ์ด้วยความภูมิใจในภูมิปัญญาแนวคิดที่มีต่อสถาบันของบรรพบุรุษ ซึ่งมีหลักการตั้งธงชาติ โต๊ะหมู่ และพระบรมฉายาลักษณ์ ดังนี้

๑. ตั้งโต๊ะหมู่บูชาไว้ตรงกลาง

๒. ตั้งธงชาติไว้ด้านขวาของโต๊ะหมู่

๓. ตั้งพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้ทางด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชา

อนึ่ง การจัดโต๊ะหมู่บูชานั้น ต้องจัดให้มีความสง่างาม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม ประณีตและสะอาด เนื่องจากการจัดโต๊ะหมู่บูชา เป็นสัญลักษณ์แห่งความศรัทธาและการถวายความจงรักภักดีที่มีต่อสถาบัน ฉะนั้น ผู้จัดหรือเจ้าของสถานที่ไม่ควรจัดตั้งโต๊ะหมู่และเครื่องบูชาในลักษณะที่ กระทำไปเพราะเสียไม่ได้ ไม่มีความสง่างาม ซึ่งการกระทำจะเป็นผลกระทบกลับ และการวางเครื่องบูชาควรวางให้ถูกต้องตามประเพณีนิยมซึ่งมีลักษณะ การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาในการประชุม อบรม และสัมมนา ดังนี้

การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาเพื่อการประกวด

การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาเพื่อการประกวด เป็นการร่วมกันสืบสานและอนุรักษ์การจัดโต๊ะหมู่บูชาอันเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงวัฒนธรรมและเพณีอันดีงามที่มีมายาวนานของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นลวดลาย การแกะสลัก ลงรักปิดทอง และการฝังมุกของชุดโต๊ะหมู่บูชาที่มีความวิจิตรสวยงาม อันเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ฝีมือช่างไม้ไทยประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง เป็นการอนุรักษ์ฝีมือการจัดพานพุ่มบูชาพระรัตนตรัย พานพุ่มเฉลิมพระเกียรติ และการจัดแจกันดอกไม้แบบไทยที่ให้เห็นถึงภูมิปัญญา ศิลปะการประดิษฐ์ดอกไม้แบบไทย ซึ่งมีความประณีตงดงามของช่างดอกไม้ประดิษฐ์ของไทย การจัดโต๊ะหมู่บูชาเพื่อการประกวดนี้ ต้องมีการจัดในลักษณะเต็มรูปแบบ การตั้งหรือวางเครื่องสักการบูชาต้องมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม และมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน จึงขอนำเกณฑ์การตัดสินการประกวดโต๊ะหมู่บูชาในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชาของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มาลงไว้เป็นแนวทางเพื่อการศึกษา ดังต่อไปนี้

**เกณฑ์การตัดสินการประกวดโตะหมู่บูชา
งานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา
ของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม**

๑. โตะหมู่บูชา (๑๐ คะแนน)

ประกวดเฉพาะโตะหมู่ ๗ และหมู่ ๙ เท่านั้น โตะหมู่ที่จัดต้องเป็นชุดเดียวกัน มีความประณีตในการจัดตั้ง

๒. แจกัน (๑๕ คะแนน)

๒.๑ ความถูกต้อง จำนวนครบ ตั้งถูกต้องที่กำหนด

๒.๒ ความประณีต จัดด้วยดอกไม้สด มีความสวยงาม เหมาะสมกลมกลืน

๓. พานพุ่ม (๓๐ คะแนน)

๓.๑ ความถูกต้อง ต้องเป็นพานพุ่มทรงข้าวบิณฑ์ ประดับด้วยดอกไม้สด หรือชิ้นส่วนของต้นไม้สด ตั้งถูกต้องตามกำหนด

๓.๒ ความประณีต มีความประณีตสวยงามเหมาะสม ความยากง่าย และความละเอียดในการจัด

๔. เชิงเทียน/เทียนที่ใช้ประดับ (๑๐ คะแนน)

มีจำนวนครบตามกำหนด ตั้งถูกต้อง มีความประณีตในการจัดตั้ง อนุญาตให้ใช้เทียนขี้ผึ้ง และเทียนไขสีขาวหรือสีเหลืองเท่านั้น เทียนที่มีลวดลายหรือเทียนเกลียวจะไม่ตัดสิน

๕. กระถางรูป/เชิงเทียนที่จุดบูชา (๑๐ คะแนน)

๕.๑ ห้ามใช้กระถางรูปที่มีรูปหน้าสิงห์หรือสัตว์ใด ๆ

๕.๒ เชิงเทียนและกระถางรูปตั้งอยู่ในแนวเดียวกัน (ในหนังสือ
โต๊ะหมู่และระเบียบก่อน ๆ ตั้งคนละแนว แต่ในที่นี้ให้ตั้งในแนวเดียวกัน)

๖. ความเหมาะสมกลมกลืน (๒๕ คะแนน)

พิจารณาในภาพรวมทั้งหมดของโต๊ะหมู่ ความสมดุลของพระพุทธรูป
เครื่องบูชา และโต๊ะหมู่ โดยเฉพาะเครื่องบูชาทุกชนิดจะต้องไม่สูงกว่าพระพุทธรูป
รวมทั้งพระพุทธรูปต้องเป็นปางที่เหมาะสม

หมายเหตุ สิ่งที่จะไม่นำมาเป็นข้อมูลในการตัดสิน คือ การตั้งธงชาติ และ
พระบรมฉายาลักษณ์ การประดับบริเวณโดยรอบโต๊ะหมู่บูชา
ม่านหรือผ้าประดับ รวมทั้งมูลค่าของโต๊ะหมู่และเครื่องบูชา

ลักษณะหรือรูปแบบการจัดโต๊ะหมู่บูชา

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๒

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๔

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๔

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๕

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๖

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๗

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๘

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๑๕

ผังการจัดโต๊ะหมู่บูชา

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแผนผัง

หมายถึง พระพุทธรูป

หมายถึง พานดอกไม้/พานพุ่ม

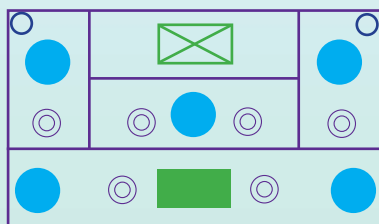
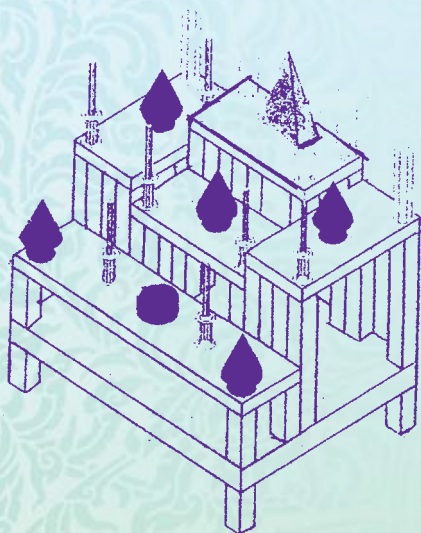
หมายถึง แจกันดอกไม้

หมายถึง เชิงเทียน

หมายถึง กระจ่างรูป

ผังการจัดโต๊ะหมู่ ๕

เครื่องบูชาประกอบด้วย

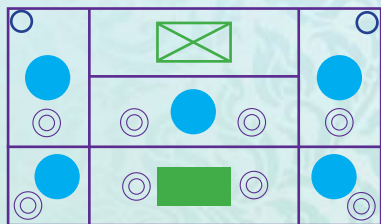
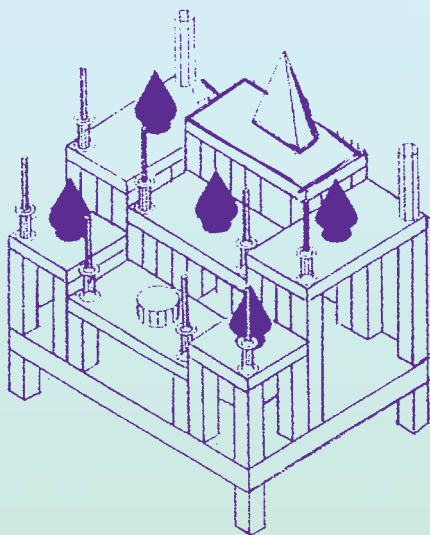
- กระถางธูป
- เชิงเทียน
- พานดอกไม้/พานฟุ่ม
- แจกัน

๑ กระถาง

๓ คู่

๕ พาน

๑ คู่

ผังการจัดโต๊ะหมู่ ๗

เครื่องบูชาประกอบด้วย

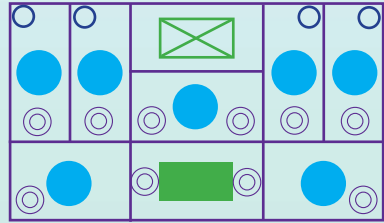
- กระถางธูป
- เชิงเทียน
- พานดอกไม้/พานพุ่ม
- แจกัน

๑ กระถาง

๔ คู่

๕ พาน

๑ คู่

ผังการจัดโต๊ะหมู่ ๙

เครื่องบูชาประกอบด้วย

- กระจกฐาน
- เชิงเทียน
- พานดอกไม้/พานฟุ่ม
- แจกัน

๑ กระจกฐาน

๕ คู่

๗ พาน

๒ คู่

การแสดงความเคารพและการบรรเลงเพลง ในพิธีการต่าง ๆ

ในการจัดงานพิธีการต่าง ๆ ที่เป็นทางการหรือกึ่งทางการ ส่วนมากนิยมให้มีการบรรเลงเพลง เพื่อถวายความเคารพแด่องค์ประธาน หรือเพื่อเป็นการต้อนรับผู้ทำหน้าที่เป็นประธานในพิธีการนั้น ๆ ซึ่งได้มีระเบียบหรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบรรเลงเพลงต่าง ๆ ที่ควรทราบดังนี้

๑. เพลงสรรเสริญพระบารมี บรรเลงเพื่อถวายความเคารพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร หรือผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้แทนพระองค์ และที่ถือปฏิบัติเป็นกรณีพิเศษเมื่อผู้ขอรับผ้าพระกฐินพระราชทาน เปิดกรวยดอกไม้ ธูปเทียนแพ ถวายสักการะพระบรมฉายาลักษณ์หรือพระบรมสาทิสลักษณ์แล้ว ขณะผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินอัญเชิญผ้าพระกฐินพระราชทาน (ผ้าไตร) ประคองผ้าไตรพาดไว้ที่มือทั้งสอง ให้ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี (เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว) และให้ผู้ขอรับผ้าพระกฐินพระราชทานยืนตรงเพื่อเป็นการถวายความเคารพ เมื่อดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีจบ ให้คำนับ โดยค้อมศีรษะ (ทั้งชายและหญิง สำหรับผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินเป็นข้าราชการและอยู่ในเครื่องแบบ) สำหรับประธานที่เป็นหญิงที่ไม่ได้แต่งเครื่องแบบให้ถวายความเคารพโดยวิธีถอนสายบัว

การยืนเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมีในกรณีที่มีได้อยู่ ณ ที่เฝ้าฯ เช่น เมื่อเพลงสรรเสริญพระบารมีบรรเลงเป็นการเปิดงานหรือปิดงาน หรือเมื่อมหรสพเริ่มหรือเลิกการแสดง ให้ทำความเคารพด้วยการยืนตรงเมื่อเพลงจบ ให้คำนับ โดยค้อมศีรษะ

๒. เพลงมหาชัย บรรเลงเพื่อเป็นการถวายความเคารพพระบรมวงศ์* ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ นายทหารที่มียศจอมพล จอมพลเรือ จอมพลอากาศ หรือเป็นการบรรเลงเพื่อเป็นการต้อนรับประธานของงาน ผู้ที่มีเกียรติสูง เช่น พระบรมวงศานุวงศ์ นายกรัฐมนตรี หรือเมื่อผู้เป็นประธานของงานกล่าวคำปราศรัยจบ ก็จะบรรเลงเพลงมหาชัยเป็นกรณีพิเศษ

๓. เพลงมหาฤกษ์ เป็นการบรรเลงเพื่อต้อนรับผู้เป็นประธานซึ่งมิได้กล่าวไว้ในข้อ ๒ และใช้บรรเลงในการเปิดงานที่เป็นพิธีใหญ่ เช่น พิธีเปิดสถานที่ทำการของรัฐบาล พิธีเปิดทางคมนาคมที่สำคัญ ๆ และงานที่ถือเป็นงานมงคลทั่วไป

ดังนั้น เมื่อได้ยินเพลงมหาฤกษ์หรือเพลงมหาชัย วิธีปฏิบัติให้โดยตรงจนกว่าจะจบเพลง ในกรณีที่เป็นพิธีของทางราชการ ผู้ที่เป็นทหารหรือข้าราชการพลเรือนที่อยู่ในเครื่องแบบ ให้ปฏิบัติตามระเบียบของราชการทหารหรือข้าราชการพลเรือน แล้วแต่กรณี

*พระบรมวงศ์ ได้แก่

- สมเด็จพระบรมราชินีนาถแห่งพระมหากษัตริย์
- สมเด็จพระเจ้าพี่นาง-น้องนางเธอในพระมหากษัตริย์
- สมเด็จพระเจ้าพี่-น้องยาเธอในพระมหากษัตริย์
- พระราชโอรส พระราชธิดาในพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล
- พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

บรรณานุกรม

- กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. **อธิบายเครื่องบูชา, อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพพระราชภัทรทราจารย์ (เปล่ง กุโม), พิมพ์ที่ บริษัท จี.เอ. กราฟิค จำกัด, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๕.**
- กรมการศาสนา. **ศาสนพิธี ฉบับกรมการศาสนา, โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๕.**
- ประภาส แก้วสวรรค์. **การจัดโต๊ะหมู่บูชา, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๐.**
- กรมยุทธศึกษาทหารบก. **คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี ในพิธีการทางทหาร, พิมพ์ที่ ห.จ.ก.อรุณการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๙.**
- สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (วิน ธम्मสารเถร). **หัวใจพระรัตนตรัย, สามัญสำนัก รำลึกพระคุณ, พิมพ์ที่ ห.จ.ก.รุ่งเรืองสาสน์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๘.**
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **แนวทางการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๙.**
- “-----”. **มารยาทไทย, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพมหานคร.**
- สำนักพระราชวัง. **รวมเรื่องและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับราชสำนัก, ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๗.**

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
๗๙ ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
โทร. ๐-๒๕๖๑-๔๕๖๗ โทรสาร ๐-๒๕๗๙-๕๑๐๑
นายโชคดี ออสุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๕๒

